

Çin

China

**"Kuşak ve Yol' ile
'Orta Koridor'un
entegrasyonu sürekli
olarak derinleştirilmeli"**

İki ülke, sanayi, tarım ve hizmette işbirliğini artırma yüksek potansiyeline sahip

KEREMKÖFTEOĞLU

GÜNÜMÜZDE Çin, Türkiye'nin Asya'daki en büyük, dünyadaki üçüncü en büyük ticaret ortağı haline geldi. İki ülke arasındaki ticaret hacmi son 20 yılda 40 kat artış kaydetti. Ticaret hacmi ivme kazanırken, iki ülke ilişkilerinin "Stratejik İşbirliği'nden", "Kapsamlı Stratejik Ortaklık" seviyesine yükseltilmesi yönündeki çalışmalar hız kesmeden devam ediyor.

Geride bıraktığımız 2023 yılında her iki ülke açısından da önemli gelişmeler yaşandı. Bu önemli gelişmelerden birini, Çin Devlet Başkanı Sayın Xi Jinping'in 2013'te Kazakistan'da ortaya attığı günümüzde küresel refah projesi haline gelen Kuşak ve Yol İnisiyatifi'nin 10'ncu yılının kutlanması oluşturuyor. Türkiye açısından baktığımızda Cumhuriyet'in 100. Yılı kutladığımız 2023'te, Çin ve Türkiye arasında ekonomiden ticarete, kültürden eğitime, turizmden ortaklaşma projelerine kadar çeşitli alanlardaki işbirliklerinin geliştiğine tanık olduk.

Çin Devlet Başkanı Sayın Xi'nin ortaya koyduğu "Kuşak ve Yol" İnisiyatifi Türkiye'den olumlu destek aldı. Nitekim 2015 yılında Çin ve Türkiye, "Kuşak ve Yol" ile "Orta Koridor" İnisiyatifi'nin Uyumlaştırılmasına İlişkin Mutabakat Zaptı'nı imzaladı. "Kuşak ve Yol" ile "Orta Koridor" un uyumlaştırılması ve işbirliği, Çin ve Türkiye arasındaki işbirliğinde yeni bir sayfa açtı. 2017 yılında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, ilk "Kuşak ve Yol" Uluslararası İşbirliği Zirvesi'ne katılmak üzere Çin'e gitti. İki ülkenin liderleri "Kuşak ve Yol" projesi çerçevesinde karşılıklı faydaya dayalı işbirliğini derinleştirme konusunda geniş bir mutabakatта vardı. İki liderin siyasi liderliği ışığında, Çin ve Türkiye arasında çeşitli alanlardaki işbirliği son yıllarda hızlı bir sürece girdi.

2023 yılının ilk yarısına gelindi-

ğinde Çin ile Türkiye arasındaki mal ticareti hacmi, bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 17,1 artarak 23,27 milyar dolara ulaştı, bu rakamın yıl sonunda 40 milyar doları aşacağı tahmin ediliyor. 2022 yılının sonuna kadar, Çin'in Türkiye'ye yaptığı doğrudan yatırım 2,4 milyar doları aştı. Çin-Türkiye yerel para birimi takas anlaşması (swap) 35 milyar RMB/46 milyar Türk Lirası'na genişletildi.

Yatırımlar hızlanırken 2022'de Tianchen Şirketi tarafından üstlenilen Türkiye'nin ilk ve dünyanın en büyük tek boşluklu yeraltı tuz mağarası doğal gaz depolama projesi teslim edildi. Shudao Yatırım Grubu'nun inşasına katıldığı dünyanın en uzun açıklığına sahip 1915 Çanakkale Köprüsü trafiğe açıldı. Energy China tarafından projelendirilip inşa edilen Hunutlu Kömürlü Termik Santrali tamamlanarak işletmeye açıldı. Bu, Çin'in Türkiye'deki en büyük doğrudan yatırım projesi olmasının yanı sıra Kuşak

ve Yol ile Orta Koridor'un entegre edilmesi için amiral gemisi bir proje niteliği taşıyor. Çin Sanayi ve Ticaret Bankası'nın (ICBC) Tekstil Bankası'nı satın almasından sonra yerel bölgede kendini kabul ettirip, Türkiye'nin enerji ve ulaşım altyapı projelerine büyük miktarda finansman desteği sağladı.

Kuşak ve Yol İnisiyatifi kapsamında hayata geçirilen Ankara-İstanbul Hızlı Tren Projesi'nin 2. Etabı, Çin-Avrupa Demiryolu Ekspresi ve Ankara Kalyon Güneş Teknolojileri Fabrikası gibi projeler başarıyla işletiliyor ve altyapı bağlantısı verimli sonuçlar veriyor. Çinli Cosco Pacific'in 2015 yılında hisseleri satın aldığı Kumport Limanı, bölgedeki önde gelen lojistik limanlardan biri oldu.

Kuşak ve Yol İnisiyatifi kapsamında 7 Haziran 2023'te Çin ve Türkiye arasındaki metro imalat anlaşması projesi de imzalandı. Bu proje, Çin Devlet Demiryolu Şirketi (CRRC)

Çin, Türkiye'nin Asya'daki en büyük, dünyadaki üçüncü en büyük ticaret ortağı haline geldi. İki ülke arasındaki ticaret hacmi son 20 yılda 40 kat artış kaydetti.

tarafından üstlenilen 120km/s'lik insansız yüksek hızlı metro projesinin yurtdışındaki ilk inşaatı ve aynı zamanda Türkiye'nin ilk insansız yüksek hızlı metro projesi durumunda. Böylece Türkiye'nin en hızlı metro hattının yerli üretimi başlamış oldu.

Çin ve Türkiye'nin ortaklaşa Kuşak ve Yol inisiyatifine katıldığı süreç yürürken, CRRC'ye bağlı CRRC Zhuzhou Lokomotif Şirketi ve CRRC Tangshan Şirketi, Türkiye'ye 540'tan fazla hafif raylı sistem ve metro teslim etti. Bu metrolar, İstanbul, Ankara, İzmir ve Samsun dahil olmak üzere dört büyük kente çalışarak ve yerel sakinlerin ulaşım koşullarını iyileştirdi. Öteyandan CRRC, Türkiye'deki ortak Ar-Ge merkezini Ankara'da açtı. CRRC Zhuzhou Lokomotif Şirketi, Türkiye ile yerel raylı ulaşım ekipmanlarının teknolojik inovasyonu teşvik etmek için ODTÜ ve Karabük Üniversitesi ile stratejik bir işbirliği anlaşması imzaladı.

ÇİNLİ TURİSTE HEDEF 600 BİN

Turizm her geçen yıl iki ülke halkını birbirine daha da yakınlaştırıyor. 2019'da Türkiye, 426 bin Çinli turist ağırladı. Pandemiyle birlikte bu sayıda ciddi bir düşüş yaşandı. 2023 yılının ilk 10 aylık döneminde Türkiye'ye 198 bin 807 Çinli turist geldi. MakeMyTrip ve Skyscanner'ı satın alarak dünyanın en büyük seyahat platform haline gelen Çin merkezli Trip.com yetkililerinin İstanbul'da turizmciyle yaptığı toplantıda, 2024'te Çin'den Türkiye'ye gelecek turist sayısının 600 bine ulaşacağı konuşuldu.

Uzun yıllardır Çinli havayolu firmalarıyla aktif bir şekilde çeşitli işbirliklerini yürüten THY, Air China ile kod paylaşımı sürdürürken, China Eastern Airlines ile işbirliği artırmak üzere bir mutabakat zaptı imzaladı. THY aynı zamanda farklı Çinli havayolu firmalarıyla belli oranlara dayalı birleşik uçuş işbirliği yaparak kendi uçuşlarını Çin'in ana kesiminin daha fazla kentine ulaştırıyor. Bu durum, Türkiye'den Çin'e iş veya turistik amaçlı gezi sayılarının artmasına yol açıyor.

Türkiye'deki depremlerin meydana gelmesinin ardından birçok Çinli kurtarma gücü depremle mücadele için Türkiye'ye koştu. İki ülke halkı giderek birbirini anlamak istiyor. Türkiye'de dört Konfüçyüs Enstitüsü bulunuyor. Beijing'de Yunus Emre Kültür Merkezi hizmete açıldı. Kültürel anlamdaki diğer gelişmelere baktığımızda Türkiye'de Çin edebiyatına ve Çince eserler olan ilginin Cumhuriyet'in erken döneminde yapılan çevirilerle başladığını görüyoruz. 2012'de Çinli yazar Mo Yan'ın Nobel Edebiyat ödülü almasının ardından dünyada ve Türkiye'de özellikle Modern Çin edebiyatına olan ilgi arttı. Çin edebiyatının binlerce yıllık köklü geçmiş, birçok klasik eserin ortaya çıkmasını sağladı. Şimdiye kadar Çin klasiklerinin küçük bir bölümünün Türkçeye aktarılabilmiş olmasına karşın, Çin klasiklerinin Türkçeye çevrilmesi, kültürel zenginliklerin paylaşılması ve farklı medeniyetler arasındaki

köprülerin kurulması açısından son derece önemlidir.

İŞBİRLİĞİNİ ARTIRACAK POTANSİYEL YÜKSEK

Uzmanlar, iki ülke arasındaki işbirliği alanlarının genişletilme potansiyelinin yüksek olduğuna dikkat çekiyor. İki ülke arasında özellikle yeşil ve dijital ekonomide işbirliğinin güçlendirilebileceği ileri sürülüyor. Günümüzde Kızıldeniz'deki ticari gemilere yönelik saldırıların artması sebebiyle gemilerin Süveyş Kanalı'nı kullanmaları giderek zorlaşıyor. Dünyanın belli başlı geçiş yollarında da farklı sorunlar yaşanıyor ve bu durum tedarik zincirini kopardığı gibi, maliyetleri de yükseltiyor. Bu durum, 2020'de Çin'in Xi'an kentinden kalkıp, Trans Hazar Doğu-Batı Orta Koridoru'nun Kars-Tiflis-Bakü demiryolunu takip ederek, İstanbul'dan Xi'an'a sadece 12 günde ulaşan Çin-Avrupa yük treninin önemi daha da artırdı.

Türkiye'den Çin'e ilk ihracat treninin ulaşması, ticareti kolaylaştıran yeni bir güzergahın açılması bakımından birdönüm noktası oldu. Trenler, Çin'e döndüklerinde içleri Türkiye'den mallarla doldurulabilir. Böylece Çin'e ulaşan Türk ürünlerinin Asya pazarında kolayca pazarlanabileceği belirtiliyor. Kuşak ve Yol ile Orta Koridor Girişimleri, yalnızca Türkiye ve Çin arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi için değil, bölgesel, küresel istikrar, refah ve kalkınma için de eşsiz fırsatlar sunuyor.

Türkiye'nin Avrupa'ya yakınlığı ve AB ülkeleriyle yıllara dayanan ticaretini dikkate alan uzmanlar, Çin ve Türkiye'nin özellikle otomotiv yan sanayinde ortak üretim yapıp pazarlamada işbirliği ittifakları oluşturabileceğini belirtiyor. Turizm alanında geliştirilebilecek ortak projeler olduğunu inanan uzmanlar, Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) İpek Yolu Turizm projesine dikkat

Turizm her geçen yıl iki ülke halkını birbirine daha da yakınlaştırıyor. 2019'da Türkiye, 426 bin Çinli turist ağırladı. Pandemiyle birlikte bu sayıda ciddi bir düşüş yaşandı. 2023 yılının ilk 10 aylık döneminde Türkiye'ye 198 bin 807 Çinli turist geldi.

çekiyor. Türkiye'nin de dahil olduğu proje, aynı anda birçok farklı kültürü keşfetmek isteyen turistlere yönelik olarak geliştirildi. Proje kapsamında Çin ve Türkiye öncülüğünde ortak paket turlar düzenlenebileceği belirtiliyor. Ortak paket turların da hem iki ülkenin tanıtımına hem de ekonomilerine olumlu katkı yapacağına inanılıyor.

Küresel boyuttaki gelişmelere baktığımızda Çin'in Haziran 2023 itibarıyla, 152 ülkeye 32 uluslararası kuruluşla Kuşak ve Yol'un ortak inşasına ilişkin 200'den fazla işbirliği belgesi imzaladığını görüyoruz. Kuşak ve Yol inisiyatifi ve onun savunduğu "ortak istikrar, ortak inşa ve ortak paylaşım" ilkesi Birleşmiş Milletler'in birçok kararına dahil edilip, sürekli olarak uluslararası mutabakata dönüştürüldü. 2013'ten 2022'ye kadar, Çin ile güzergah üzerindeki ülkeler arasındaki mal ticareti hacmi, yıllık ortalama yüzde 8'lik bir büyümeyle 1,04 trilyon dolardan 2,07 trilyon dolara çıktı. Çin Kalkınma Bankası, Çin İhracat-İthalat Bankası, Çin Kredi Sigorta Kurumu ve başka ticari bankalar, Kuşak ve Yol projesi için büyük miktarda finansman sağladı. Kuşak ve Yol'un inşasını daha iyi teşvik etmek için Çin, arka arkaya İpek Yolu Fonu ve Asya Altyapı Yatırım Bankası (AAYB) gibi profesyonel finans kurumları kurdu. AAYB, yedi yıl önceki kuruluşundan bu yana 106 üye çekerek dünyanın en büyük ikinci uluslararası çok taraflı kalkınma kurumu haline geldi. 202 projesiye 38,8 milyar dolardan fazla finansman sağladı. Dünya Bankası'nın tahminlere göre, Kuşak ve Yol ulaşım projesi küresel ticareti yüzde 1,7 ile 6,2 artıracaktır.

Halklar arasındaki birebir bağlar açısından, Çin, yurtdışında 159 ülke ve bölgede Konfüçyüs Enstitüleri açtı. Kuşak ve Yol Uluslararası Tiyatro Birliği, Müze Birliği, Kütüphane Birliği, Uluslararası Bilimsel Organizasyon Birliği ve Ortak Laboratuvarlar birbiri ardına kuruldu. "Dijital İpek Yolu", "Yeşil İpek Yolu", "Sağlık İpek Yolu" ve "Buz İpek Yolu" gibi yeni Kuşak ve Yol türleri de giderek canlanıyor.

